

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun ABC

Anna Mikkola 4.10.2023

- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädäntö velvoittaa oppilaitoksia laatimaan suunnitelmat toimenpiteistä yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän ehkäisemiseksi.
- Velvoite suunnitelmalliseen oppilaitoskohtaiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun koskee tällä hetkellä kaikkea lakiin perustuvaa opetusta ja koulutusta ja 1.6.2023 alkaen myös varhaiskasvatusta.
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelovelvoitteen tarkoituksena on ohjata oppilaitoksissa tehtävää työtä ja saada aikaa konkreettisia muutoksia oppilaitoksen toimintaan.

5 a § (30.12.2014/1329)

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- 3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. ([20.12.2022/1192](#))

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

- Tasa-arvolain 5 a §:ssä määritetään vähimmäisvaatimukset tasa-arvosuunnitelman **sisällölle**.
- Tasa-arvosuunnitelmaan tulee sisällyttää **selvitys** oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta, **toimenpiteet** tasa-arvon edistämiseksi ja **arviointi** toimenpiteiden toteutumisesta.
- Yhdenvertaisuuslaissa ei säädetä yhdenvertaisuussuunnitelman määräsisällöstä.
- Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on kuitenkin **arvioitava**, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin, ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa sekä ryhdyttävä tarvittaviin **toimenpiteisiin** yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi (yhdenvertaisuuslaki 6 §).
- Tasa-arvolaki velvoittaa kiinnittämään tasa-arvosuunnittelussa erityistä huomiota seuraaviin **toiminnan osa-alueisiin**: oppilasvalinnat, opetuksen järjestäminen, oppimiserot, oppimissuoritusten arviointi sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen.
- Yhdenvertaisuuslaki ei sisällä säännöksiä siitä, miten lain mukaiset edistämistoimet kohdistetaan. Lain valmistelussa tuotiin kuitenkin esille, että suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota oppimateriaaleihin, häirintää ja kiusaamista ehkäiseviin toimiin, opetustilanteiden tasapuolisuuteen, opintosuoritusten arvioimiseen sekä opettajien yhdenvertaisuusosaamiseen (HE 19/2014 vp).

- Tasa-arvolain mukaan oppilaitoksen henkilöstön ja opiskelijoiden tulee **osallistua** suunnitelman laatimiseen.
- Yhdenvertaisuuslaissa opiskelijoiden osallistumisesta ei säädetä yhtä tarkasti kuin tasa-arvolaissa.
- Yhdenvertaisuuslaki sisältää säännökset koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen velvollisuudesta **kuulla** opiskelijoita tai oppilaita ja heidän huoltajiaan yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteistä.
- Toisin kuin yhdenvertaisuuslaissa, tasa-arvolaissa ei säädetä huoltajien osallistumisesta suunnitteluun.
- Tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma tulee laatia **joka vuosi** tai vähintään kolmen vuoden välein.
- Yhdenvertaisuuslaissa ei säädetä yhdenvertaisuussuunnitelman päivittämisestä tai uusimisen määräajoista.

- Velvoite oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimiseen koskee kaikkia oppilaitoksia riippumatta oppilaitoksen koosta vs. henkilöstöpoliittinen suunnittelovelvoite
- Oppilaitoksen ylläpitäjä vastaa siitä, että oppilaitoksella on tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain mukaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat
- Oppilaitoksen ylläpitäjän tai oppilaitoksen johdon yksin laatima suunnitelma ei ole tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien mukainen
- Arviointi/selvitys tulee kohdistaa kaikkiin tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteisiin
- Toimenpiteet valitaan arvioinnin/selvityksen pohjalta

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Liisa Jääskeläinen, Johanna Hautakorpi, Hanna Onwen-Huma,
Hanna Niittymäki, Anssi Pirttijärvi, Miko Lempinen, Valpuri Kajander

TASA-ARVOTYÖ ON TAITOLAJI

Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen
perusopetuksessa

MUKANA! TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖ TOISELLA ASTEELLA

Satu Honkala
Miko Lempinen
Katriina Nouslainen
Hanna Onwen-Huma
Aija Sato
Riikka Vecker

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Oppaat ja käsikirjat 2019-4a